LIKVÄRDIG ENGELSKUNDERVISNING

– EN TIDSFRÅGA?

Avancerad nivå
Pedagogiskt arbete

Amanda Qvist

2017-LÄR1-3-M02

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Grundlärare med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3
Svensk titel: Likvärdig engelskundervisning – en tidsfråga?
Engelsk titel: Equivalent english teaching – a matter of time?
Utgivningsår: 2017
Författare: Amanda Qvist
Handledare: Lillemor Adrianson
Examinator: Marianne Strömberg
Nyckelord: engelskundervisning, introducering, likvärdighet, rektorer, ÅK F-3

Sammanfattning

Inledning Engelskundervisning introduceras olika tidigt på olika skolor i Sverige. Skillnaderna kan bidra till att de svenska eleverna ges olika förutsättningar att utveckla sina engelskkunskaper beroende på var de går i skolan. Eftersom den svenska skolan förväntas uppfylla de krav som finns om att ge alla elever en likvärdig utbildning ifrågasätter denna studie bristen på riktlinjer.

Syfte Studiens syfte är att undersöka rektorers uppfattningar kring engelskundervisning och det beslut som finns på deras skola när det gäller vilken årskurs engelskundervisningen introduceras. Syftet är även att undersöka om elevernas engelskkunskaper påverkas av vilken årskurs engelskundervisningen introduceras.

Metod För studiens syfte används kvantitativ metod och enkät samt dokumentanalys som verktyg för datainsamling. Metoden möjliggör datainsamling från ett stort antal kommuner på spridda platser i Sverige och ökar därför studiens tillförlitlighet.

Resultat Resultatet visar att merparten av rektorerna har en positiv inställning till tidig språkundervisning och att de värderar engelskkunskaper högt. Beslutet om vilken årskurs engelskundervisningen ska introduceras tas dock av olika personer med olika förutsättningar på olika skolor. De skilda besluten resulterar i olika tidigt introducerad engelskundervisning, något som enligt resultatet kan påverka elevernas engelskkunskaper.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING 1

Syfte 1

Begreppsdefinition 2

Teoretisk förankring 2
Språk som grund för lärande 2

Forskningsöversikt 3
Språkinlärning 3
Flerspråkighet 4
Tidig andraspråksundervisning 4
Engelskämnet i läroplaner 6
Nationella prov i engelska 7

METOD 8

Kvantitativ metod 8
Enkätanalys 8
Dokumentanalys 8

Enkätutformning 8

Urval och deltagare 9
Enkätanalys 9
Dokumentanalys 9

Genomförande 10
Enkätanalys 10
Dokumentanalys 10

Analys 10
Enkätanalys 10
Dokumentanalys 10

Etiska aspekter 11
Enkätanalys 11
Dokumentanalys 11

Reliabilitet och validitet 11

RESULTAT 13

Bakgrund 13

Introduktion av engelskämnet 13

Uppfattningar om tidig andraspråksundervisning 14

Synpunkter på språk 14

Attityd till språk 15

Attityd till skolan **16**

Introduktion och måluppfyllelse **17**

Tala, läsa och skriva på engelska **17**

DISKUSSION **19**

Resultatdiskussion **19**
Språkinlärning 19
Språkkunskaper 19
Tidig andraspråksundervisning 20
Introducerad engelskundervisning och måluppfyllelse 21

Metoddiskussion **22**

Didaktisk reflektion **23**

REFERENSER ..... **- 1 -**

INLEDNING

I en allt mer globaliserad värld krävs det ett internationellt språk som tillåter människor världen över att kommunicera med varandra. Engelskan har blivit ett verktyg som möjliggör denna typ av kommunikation (Wedell, 2008, s. 628). Sverige är ett av många länder som värdesätter engelskkunskaper och prioriterar engelska som en viktig del av ungas utbildning. I *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* redogörs det i kursplanen för engelska för hur flerspråkighet kan bidra till att människor intar nya perspektiv och får större förståelse för olika kulturer. Förståelsen kan i sin tur bidra till större möjligheter till ett varierat socialt kontaktnät och internationella studier eller arbete. Cui och Cui (2015, s. 890) betonar att det samtidigt är viktigt att behålla språkvariationen och inte övergå helt till engelska. Olika språk utvecklar varandra genom att det kan uppstå låneord där det saknas passande ord i de olika språken.

Enligt 1 kap. 8§ i skollagen (SFS 2010:800) ska den svenska skolan ge alla elever en likvärdig utbildning oavsett var de bor i landet. I skolverkets timplan för grundskolan redogörs det för att alla elever ska garanteras 480 lektionstimmar i engelska under sin grundskoletid. Trots detta är det upp till varje kommun att bestämma när de vill börja med engelskundervisningen. Lundberg (2011, s. 11) menar att konsekventa beslut kring startår för engelska skulle öka möjligheten för en likvärdig utbildning i hela landet. Valfriheten kring engelskundervisningen innebär att elever när de går i årskurs sex har fått undervisning i engelska i allt från tre till sex år beroende på i vilken kommun de gått i skolan.

Även om alla elever när de går i nionde klass har fått lika många timmar engelskundervisning skulle det kunna vara så att de som börjat senare har missat engelskundervisning under de år som människan lättast tar till sig nya språk. Hu (2016, s. 2164) beskriver forskningsstudier som visar att ju tidigare barn lär sig nya språk, desto lättare och snabbare blir inlärningsprocessen. Även Lundberg (2011, s. 11) menar att de yngre eleverna har ett mer ”öppet språkfönster”, vilket innebär att de är mer mottagliga för språkinlärning. Enligt Gürsoy och Akin (2013, s. 838) har det dock visat sig att motivationen hos högstadieelever är högre än hos de yngre eleverna. Den förhöjda motivationen kan i sin tur bidra till att inlärningsprocessen påskyndas. Författaren menar att det kan bero på att de äldre eleverna är mer medvetna om varför språkinlärningen är viktig för dem.

De kurser som under min lärarutbildning har handlat om engelska har givit mig bilden av att tidig engelskundervisning är fördelaktigt för elevernas språkinlärning. Genom erfarenheter från praktik och arbete har jag blivit medveten om att engelskundervisningen börjar olika tidigt på olika skolor. Företeelsen har gjort mig nyfiken på om elevernas engelskkunskaper påverkas av de skilda besluten. Det är också av intresse att ta reda vad rektorerna har för uppfattning kring tidig språkundervisning och om de ställer sig bakom beslutet som finns på deras skola.

Syfte

Studiens syfte är att undersöka rektorers uppfattningar kring engelskundervisning och det beslut som finns på deras skola när det gäller vilken årskurs engelskundervisningen introduceras. Syftet är även att undersöka om elevernas engelskkunskaper påverkas av vilken årskurs engelskundervisningen introduceras.

Begreppsdefinition

Det finns flera definitioner av nedanstående begrepp och därför beskrivs de som passar för denna studie nedan.

Förstaspråk. Det eller de språk som en individ lär sig allra först.

*Flerspråkighet***.** När en individ har språkkunskaper inom två eller fler språk.

Andraspråk. Det språk som en individ lär sig efter sitt eller sina förstaspråk.

*Tidig och sen engelskundervisning***.** I denna studie avser tidig engelskundervisning de elever som börjar med engelskundervisning i årskurs två eller tidigare och sen engelskundervisning avser de som börjar med engelskundervisning i årskurs tre.

Teoretisk förankring

Utifrån studiens syfte som bland annat är att undersöka engelskundervisningens påverkan på elevernas engelskkunskaper är det relevant att ta upp teorier kring hur människan lär sig språk. Det är också av intresse att senare se till hur rektorernas uppfattningar kring engelskundervisning och språkinlärning kan relateras till de olika teorierna. Nedan presenteras och jämförs olika språkteorier som haft stor inverkan på den svenska skolan.

Språk som grund för lärande

Genom den språkliga förmågan kan människor överföra kunskap från generation till generation utan att den behöver vara genetiskt betingad (Sundin, 2006, s.13). Precis som erfarenheter och upplevelser lämnar ett avtryck hos individer gör också språkinlärning och språkkunskaper det. Erfarenheterna och upplevelserna bidrar till att en individ kan reagera annorlunda i en situation jämfört med tidigare (Bialystok, 2011, s. 229). Piaget menade, i enighet med det kognitiva perspektivet, att människan ständigt strävar efter att förstå sin omvärld genom att tillgodogöra sig nya kunskaper. Det finns två sätt att tillgodogöra sig nya kunskaper; dels genom assimilation vilket innebär att individen utifrån erfarenheter lägger till ny information till den kunskap hen redan har och dels genom ackommodation som innebär att en individ ändrar sina tidigare uppfattningar och kunskaper utifrån de nya erfarenheterna. Piaget ansåg även att den kognitiva förmågan och människans strävan efter förståelse är en förutsättning för språkutveckling. Det krävs förståelse för ett fenomen för att kunna beskriva det. I den tidiga språkutvecklingen använder individen ett egocentrerat språk och utgår då från sina egna uppfattningar. Efter hand blir språket allt mer socialiserat vilket innebär att individen kan tillgodogöra sig kunskap utifrån fler uppfattningar än sin egen (Hwang & Nilsson, 2011, s. 64, 160,201–202).

Enligt Vygotskij och det sociokulturella perspektivet utvecklas tänkandet i symbios med språket. Språket är ett av de verktyg som tillåter människor att kommunicera sin omvärld och på så sätt också ger människor möjlighet att förstå den (Säljö, 2012, ss. 189–190). Vygotskij anser att allt lärande sker i den sociala interaktionen. Språket tillåter oss att ställa frågor, reda ut oklarheter och uttrycka idéer. Unga barn lär sig till en början genom att föräldrar eller andra vuxna förklarar saker för dem. Så småningom börjar barnet att ställa frågor för att få saker förklarade för sig. Senare kan barnet också påpeka när hen behöver få något förtydligat för att förstå och ”äger” på så sätt sitt eget lärande (Pinter, 2006, s. 12). Till skillnad från Piaget som ansåg att barns utveckling var universell menade Vygotskij att utvecklingen påverkas av omgivning och sociala förhållanden, där språket är ett verktyg som lär barnet att hantera sin

omgivning (Hwang & Nilsson, 2011, ss. 66–67). Även *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* lyfter i kursplanen för engelska fram språket som människans viktigaste redskap för att tänka, kommunicera och lära. Piagets teori om språkutveckling utgår från att individen först behöver förstå för att sedan kunna använda språket, medan Vygotskij menar att språket är ett verktyg som hjälper individen att förstå. Både Piaget och Vygotskij förespråkar dock att språkutvecklingen och den kognitiva utvecklingen hör samman.

Forskningsöversikt

Avsnittet inleds med information om språkinlärning och följs sedan av information om språkets betydelse för individen och samhället. Därefter presenteras för- och nackdelar med tidig engelskundervisning. Avsnittet avslutas med information om engelskundervisningens roll i den svenska skolan samt hur de nationella proven är utformade för att testa elevernas engelskkunskaper.

Språkinlärning

I en naturlig språkinlärningssituation lär sig barn sitt förstaspråk genom att, till att börja med, endast lyssna på språket utan att tala det. På samma sätt bör andraspråksinlärning i skolan starta med att eleverna får lyssna på språket och så småningom också göra talövningar. Vissa av de yngre eleverna har inte lärt sig att läsa eller skriva på sitt förstaspråk när undervisningen i andraspråket startar och därför bör dessa färdigheter inte heller prioriteras i andraspråksundervisningen. Läraren blir i undervisningssituationen elevernas största ”input” till andraspråket. Genom att läraren modellerar hur språket talas blir eleverna medvetna om intonation och språkljud även om de ännu inte förstår de enstaka orden (Pinter, 2006, ss. 45, 47–48). Det tar längre tid att lära sig att tala ett språk än att lära sig att förstå det. Elever bör få lyssna till språket genom att information som de är nyfikna på förmedlas på språket. Istället för att pressas att tala det nya språket bör talet få växa fram när eleven känner sig redo. Språkinlärningen går då från att ta till sig information till att ha meningsfulla dialoger (Egel, 2009, s. 1126). Det är samtidigt viktigt att ha en holistisk syn på språkinlärningen där undervisningen syftar till att utveckla både lingvistiska och kommunikativa kompetenser, det vill säga att elevena utvecklar kunskaper dels inom språket men även med språket som verktyg för att kommunicera. Utöver lyssnings- och talövningar behöver eleverna så småningom också bli familjära med övningar som tränar läs- och skrivfärdigheter (Hu, 2016, s. 2167).

Lärande kan delas in i två olika former; formellt lärande och informellt lärande. Formellt lärande kan beskrivas som undervisning där kunskapen överförs från läraren till eleverna genom lärarleddundervisning och repetition. Informellt lärande innebär istället erfarenhetsbaserat lärande, som till exempel observationer, samarbetsövningar och diskussioner. Genom att skapa förutsättningar för en kombination av formellt och informellt lärande kan de olika delarna komplettera varandra. Formellt lärande är en förutsättning för att det ska kunna ske informellt lärande samtidigt som informellt lärande kan berika den formella inlärningen (Dettori & Torsani, 2013, s. 93). Språkundervisning som innehåller interaktion snarare än att eleverna endast agerar som mottagare av information bidrar till att eleverna får en bättre språklig kommunikativ förmåga. Det kollaborativa klassrummet i kombination med en lärare som stöttar, modellerar och ger eleverna respons på sin språkanvändning skapar goda förutsättningar för språkinlärning (Hyonsuk, 2016, s. 389).

Flerspråkighet

Globaliseringen har förändrat världen och definierar vår tid. Världens nationer kommer allt närmare varandra och internationella samarbeten blir allt vanligare. Även om samarbetet kan resultera i goda utgångar kan det också skapa problem. Ju fler som ska samarbeta desto fler viljor behöver tas i beaktande (Crowcroft, 2012, ss. 786–787). Den kommunikation som språk möjliggör kan skapa gemensam förståelse hos människor världen över (Säljö, 2012, s. 190). Språkundervisning i främmande språk har visat sig skapa en mer positiv inställning till främmande språk och kulturer. Eftersom språk och kultur är tätt sammanflätat blir det naturligt att språkinlärningen medför kunskaper om den kultur där språket talas. Medvetenhet och kunskap om ett fenomen ökar också chanserna till förståelse för fenomenet i fråga. Dessutom kan kunskaper om andras värderingar och beteende bidra till att en individ ser sig själv och sin egen kultur som en del av ett större sammanhang och därmed utvecklas som individ (Lundberg, 2011, s. 20). Engelskundervisningen i den svenska skolan ska bidra till att eleverna får kunskaper och förståelse för sociala och kulturella företeelser som finns på de platser där engelskan talas (Lgr11, 2011). Det krävs inte bara kunskaper i ett språk för att kunna bli en del av ett samhälle utan även sociala och kulturella kunskaper om de som talar språket (Hyonsuk, 2016, s. 387). Ett flerspråkigt land blir också mer attraktivt för omvärlden än ett enspråkigt land. Fler nationer kan känna sig trygga med att ta kontakt eller besöka landet med vetskapen om att det finns förutsättningar för god kommunikation. Flerspråkigheten kan också vara positiv för de som bor i landet. Genom att invånarna blir familjära med olika typer av språkljud och språkmelodier underlättas eventuell inlärning av ett nytt språk (Qui & Qui, 2015, s. 890).

Det finns forskning som visar att flerspråkighet har en positiv effekt på kognition i mening av att det kan förbättra inte endast språkförmågan utan även en individs tankeprocesser (Eapen, 2011, s. 34). Flerspråkiga individer har visat sig ha bättre handlingsförmåga än enspråkiga individer. Denna förmåga har visat sig gälla för alla åldrar genom att man har testat hur flerspråkiga individer löser uppgifter jämfört med enspråkiga individer. En tvåspråkig individ behöver alltid välja vilket språk de vill använda, oavsett om det gäller att tänka eller tala. Utöver språkval behöver de samtidigt göra alla de val som en enspråkig individ gör i en situation. Det extra valet kan vara orsaken till flerspråkigas förbättrade handlingsförmåga (Bialystok, 2011, ss. 229–232). Andraspråksinlärning är också något som kan bidra till att en individs språkkunskaper utvecklas i högre grad än om personen i fråga endast har ett språk. Förstaspråket påverkas positivt av andraspråksinlärning på grund av den språkliga medvetenheten och uppmärksamheten som andraspråket skapar. Man skulle kunna uttrycka det som att språk föder språk (Lundberg, 2010, s.18). Språkinlärningen bidrar till nya kognitiva strategier som dessutom kan vara fördelaktiga för att lära sig andra språk. Det finns ingen forskning som visar att förstaspråket eller andra kunskaper skulle ta skada av att en individ lär sig nya språk (Qui & Qui, 2015, s.890).

Tidig andraspråksundervisning

Det främsta argumentet för tidig språkundervisning är att hjärnan i sex till sju års ålder ännu inte är färdigutvecklad och därför mer mottaglig för ett nytt språk. Den större mottagligheten bidrar till att det blir lättare att tillägna sig uttal och intonation utan brytning (Lundberg, 2011, s. 17, 21). Enligt Chomsky ligger det i ett barns natur att vilja lära sig språk. Chomsky anser också att barn har en medfödd förmåga att förstå språkliga strukturer utan att någon behöver lära dem det (citerad i Hwang & Nilsson, 2011, s. 206). Skillnaden mellan andraspråksinlärningen hos vuxna och barn blir ofta tydlig när en familj flyttar till ett nytt land och barnen snabbare kommer in i det nya språket än vad föräldrarna gör. Barn som lär sig ett andraspråk innan 11 års ålder har visat sig ha större möjlighet att lära sig att tala

språket utan brytning (Pinter, 2006, ss. 28). För vuxna kan det ta åratal att lära sig ett nytt språkljud. Svårigheterna med uttal skulle förutom hjärnans förändrade mottaglighet också kunna bero på att vuxna har mindre förståelse för andra språk och kulturer än vad barn har och därför inte vill ändra sin språkaccent (Reem, 2016, s. 52). Samtidigt har det visat sig att barn som tar till sig nya språk bättre än vuxna ofta har vistats i en miljö där det nya språket talas. Skillnaderna mellan vuxna och barn är inte lika framträdande när det gäller undervisning i en miljö där språket vanligtvis inte talas. De fördelar som kan ses bland elevernas andraspråkskunskaper på grund av tidig andraspråksundervisning har ofta jämnats ut vid 16 års ålder (Pinter, 2006, ss. 29). Vuxna som lär sig nya språk gör snabbare framsteg än barn. I det långa loppet har dock andraspråkskunskaperna visat sig vara bättre hos de som lärt sig språket från ung ålder. Man skulle kunna uttrycka det som att ”ju yngre desto bättre i det långa loppet” (Hu, 2016, s. 2165).

Ett argument inom språkforskningsvärlden från de forskare som förespråkar tidig språkundervisning är bland annat att yngre elever inte blir lika generade som äldre elever och vuxna när de ska tala ett nytt språk (Cameron, 2001, s. 1). De är inte rädda för att göra språkliga misstag vilket är en förutsättning för att kunna utveckla ett språk. Det språkliga självförtroendet är en mycket viktig del för språklärande och språkutveckling. Tidig engelskundervisning i den svenska skolan kan också innebära att eleverna får längre tid på sig att bygga upp det språkliga självförtroendet (Lundberg, 2011, s. 9). *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* redogör för hur engelskundervisningen ska syfta till att eleverna får en språklig säkerhet genom att de ges strategier för hur de kan gör sig förstådda även när språkkunskaperna inte räcker till. När det gäller grammatik har dock äldre elever och vuxna visat sig ha större framgång än yngre elever. Yngre elever har ett sämre metaspråk än äldre elever och vuxna. Brist på metaspråk innebär att det finns svårigheter kring att prata om språk, bland annat om grammatik (Cameron, 2001, s. 17). Det är dock framförallt den kommunikativa förmågan som eftersträvas med engelskundervisningen i den svenska skolan. Det är viktigare att eleverna kan förstå och göra sig förstådda på engelska än att de kan stava eller uttrycka sig grammatiskt korrekt (Lundberg, 2011, s. 27). Engelskundervisningen i den svenska skolan ska syfta till att ge eleverna en allsidig kommunikativ förmåga (Lgr11, 2011). Ett annat argument som talar för tidig språkundervisning är att yngre elever i högre grad uppskattar sådant som underlättar språkinlärningen. Det kan till exempel handla om lek, rytm, rim och sång (Lundberg, 2010, s.20). Piaget anser att leken endast inbegriper assimilation, vilket innebär att barnet genom leken inte lär sig något nytt utan endast tränar på det hen kan. Vygotskij ser där emot leken som en social process där barnet utvecklar sin tankar och färdigheter genom att pröva dem (Hwang & Nilsson, 2011, s.222).

Trots att en hel del forskning förespråkar tidig språkundervisning kvarstår det faktum att den svenska skolan har samma antal timmar undervisningstid att utnyttja oavsett vilken årskurs kommunerna väljer att introducera engelskundervisningen. Det finns tydliga samband mellan antal undervisningstimmar i engelska per vecka och elevers engelskkunskaper. Ju glesare exponering av undervisningstimmar i engelska desto sämre engelskkunskaper har eleverna. För de skolor som startar sin engelskundervisning i årskurs ett råder det ofta gles exponering av engelskundervisningen (Lundberg, 2011, s. 27). Det bör också tas i beaktande att även om åldern spelar en avgörande faktor i barns och vuxnas andraspråksinlärning finns det andra faktorer som också kan spela in. Sådana faktorer kan vara kognitiva faktorer, faktorer i undervisningen, sociala och psykologiska faktorer eller neurologiska faktorer (Hu, 2016, s. 2166).

Engelskämnet i läroplaner

Engelskämnet har i Sverige varit ett obligatoriskt ämne ända sedan den nioåriga grundskolan blev obligatorisk år 1962, då från årskurs fyra till årskurs sju. I Lgr69 utökades den obligatoriska engelskundervisningen och pågick istället från årskurs tre till årskurs nio. Eftersom lågstadielärarna inte hade någon utbildning inom engelska blev det första året i många fall ”ogjort” och mellanstadielärarna betraktade eleverna som nybörjare trots att de haft engelska i ett helt år. Problemet resulterade i ett tillägg i Lgr80 som tillät kommuner att senarelägga starten av engelskundervisningen till årskurs fyra, vilket många också gjorde. Många kommuner hävdade att elevernas svenskkunskaper skulle ta skada av en för tidig introducering av engelska. År 1991 hävdade läroplanskommittén motsatsen, de betonade vikten av engelskkunskaper för ett internationellt samhälle och pekade på forskning som förespråkade tidig andraspråksundervisning. Kommittén ämnade att tidigarelägga engelskintroduktionen till årskurs ett i Lpo 94 men samma år övergick styrningen av skolan från staten till kommunerna vilket resulterade i att skolorna själva fick välja om de ville börja med engelskundervisning i årskurs ett, två, tre eller fyra. Sammanfattningsvis kan det sägas att engelskundervisning länge varit prioriterat, men att den möjliga undervisningsomfattningen har ökat från fyra år till nio år sedan år 1960 (Malmberg, 2000, ss. 8–9).

Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet från 2011 (2016) beskriver att invånarna i ett internationaliserat samhälle som Sverige behöver kunna bemöta den kulturella mångfalden med kunskap om och förståelse för andras villkor och värderingar. Det är skolans uppgift att stärka denna förmåga hos eleverna. Det är också viktigt att skolan förbereder elever att aktivt delta i samhällslivet som allt mer handlar om täta kontakter över kultur- och nationsgränser. I kursplanen för engelska lyfts engelska språkets roll i utvecklingen fram som en viktig del:

> ”Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Engelska språket omger oss i vardagen och används inom så skilda områden som politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie och arbetsliv” (Lgr11, s. 34)

Vikten av engelskkunskaper behöver uttryckas i fler kursplaner världen över för att utbildningar ska ge framtidens generationer de språkkunskaper som de behöver. I Japans skolplan uttrycks till exempel kunskaper i det engelska språket som extremt viktigt för både barnens framtid och nationens framtid. Många länder har valt att göra engelska till ett kärnämne och tidigarelägga introduktionen av engelskundervisningen för att nå större framgångar i ämnet. Det finns också forskare som förespråkar att all undervisning ska ske på engelska. Skolor i Malaysia och Saudiarabien har till exempel valt att undervisa matematik och vetenskapliga ämnen på engelska. Uppfattningarna är dock spridda vilket resulterar i att samma satsningar inte görs överallt. Därför är det väsentligt att vikten av engelskämnet blir tydlig i alla skolplaner (Wedell, 2008, ss. 628–629). Enligt skolverkets rapport ”nationella utvärderingen av grundskolan 2003” är engelska ett av de ämnen som intresserar eleverna allra mest. Även lärare uppger att engelska är ett av de ämnen där eleverna är som mest motiverade. När det gäller att värdera skolämnenas vikt, värde och nytta värderas engelskämnet allra högst av eleverna (Skolverket, 2003).

Nationella prov i engelska

De nationella proven (nedan kallat NP) har fler funktioner än att testa elevernas kunskaper i olika ämnen. Tanken är att NP ska fungera som ett stöd för läraren. De uppgifter som finns i proven konkretiserar kursplanerna och inspirerar på så sätt läraren att utforma en mer adekvat undervisning. De ska också bidra till att bedömning och undervisning blir likvärdig på skolnivå, huvudmannanivå och nationell nivå. Genom bedömningsunderlag ges lärare stöd inte bara i hur de ska bedöma NP utan även övriga prestationer. NP kan användas både summativt och formativt. Summativt innebär ett prov i slutet av årskursen för att testa elevernas kunskaper och formativt genom att framtida undervisning anpassas utifrån provresultaten. NP genomförs i årskurs tre, sex och nio. I årskurs tre i matematik och svenska, i årskurs sex i engelska, matematik och svenska och i årskurs nio i engelska, matematik, svenska och samhällsorienterade ämnen eller naturorienterande ämnen. Tanken är att NP ska täcka så stor del av kursplanerna som möjligt och proven utformas därför utifrån läroplan och kursplaner (Skolverket, 2016).

NP i engelska för årskurs sex är indelade i tre olika områden; tala, läsa/lyssna och skriva. Elevernas kunskaper testas genom tre delprov där det första delprovet innefattar tala. Delprovet genomförs som ett samtal mellan två elever där läraren bedömer ett antal givna faktorer. Det andra delprovet innefattar läsa/lyssna där eleven kan få svara på frågor efter att ha läst och lyssnat på engelska texter. Det tredje delprovet testar elevens skrivkunskaper genom att eleven får skriva en text (skolverket, 2016). Elevernas resultat på de nationella proven betygssätts med samma system som elevernas övriga prestationer, med hjälp av en sexgradig betygsskala. Skolverkets stödmaterial ”betygsskalan och betygen B och D” beskriver att betygsskalan består av sex betygssteg från A till F. Betygsstegen från A-E är godkända steg och betygssteget F är ett underkänt steg (Skolverket, 2016).

METOD

I metoddelen presenteras och motiveras de val som gjorts angående metod, datainsamling och analys. Avsnittet inleds med en beskrivning av hur den kvantitativa metoden samt enkät- och dokumentanalys användes för att besvara syftet. Därefter presenteras urval, genomförande, analys samt etiska aspekter. Eftersom val och tillvägagångssätt har sett olika ut för enkätanalys och dokumentanalys presenteras dessa under separata underrubriker. Avslutningsvis beskrivs studiens reliabilitet och validitet.

Kvantitativ metod

Enkätanalys

Eliasson (2013, s.30) beskriver att den kvantitativa metoden bland annat lämpar sig för att undersöka i hur stor utsträckning en uppfattning förekommer inom en eller flera grupper. Studien syftade till att undersöka uppfattningar om tidpunkt för introducering av engelskundervisningen och riktade sig till rektorer i olika skolor och kommuner. Den kvantitativa forskningsmetoden skapar möjligheter att få en översiktlig bild av likheter och skillnader mellan uppfattningarna hos rektorer på flera olika skolor och valdes därför för studien. Som verktyg för datainsamling användes enkäter. Trost (2012, s. 9) besriver att enkät som verktyg för datainsamling förutom att öka möjligheterna till ett stort urval även säkerställer att mottagaren inte påverkas av den som frågar vilket inte i lika stor utsträckning kan säkerställas vid till exempel intervju.

Dokumentanalys

Syftet var även att undersöka om det finns något samband mellan vilket år engelskundervisningen introduceras och elevernas procentuella måluppfyllelse. Relevanta slutsatser om ett eventuellt samband blir mer trovärdiga ju fler skolor som inkluderas i undersökningen och därför används kvantitativ forskningsmetod även för denna del. Eliasson (2013, ss. 28–29) beskriver att den kvantitativa metoden möjliggör ett stort svarsantal och att den därför är användbar när olika grupper ska jämföras med varandra. Författaren beskriver också att metoden lämpar sig bra för att kunna beskriva resultatet med siffror. För att besvara syftet användes dokumentanalys som verktyg för datainsamling.

Enkätutformning

Enkäten ämnade undersöka rektorers åsikter kring valfriheten av startår för engelskundervisning samt beslutet om startår på den egna skolan. Enkäten är elektronisk och utformades i ett formulärprogram i Google docs (Bil.1). Fyra rubriker användes som baserades på uppbyggnaden av studiens forskningsöversikt. Trost (2012, s. 18) beskriver att olika skalor kan användas för att beräkna variationen inom ett område. I en kvantiativ studie används ofta många olika typer av skalor för att kunna beräkna olika värden bland respondenternas svar; bland annat intervallskala som är en skala utan nollpunkt, ordinalskala där variablerna har en viss rangordning och nominalskala där kategorier anges utan någon given ordning. Nedan beskrivs vilka typer av frågor och skalor som användes för respektive del av enkäten.

Enkäten inleds med sju bakgrundsfrågor av typen öppna frågor samt på nominalskala. Det är dels demografiska frågor men även frågor om erfarenhet som lärare och som engelsklärare. Därefter följer sex frågor kring introducering av engelskundervisning, till exempel ”I vilken årskurs introduceras engelskundervisningen på den eller de skolor du är rektor för?”. Frågorna ligger dels på nominalskala men även på en femgradig intervallskala. Avsnittet innehåller

också öppna frågor. I det tredje avsnittet efterfrågades rektorernas synpunkter på språk och språkinlärning. Ett exempel på en sådan fråga är ”Hur anser du att elevernas förstaspråk påverkas av andraspråksinlärning?”. Avsnittet innehåller åtta frågor varav två är öppna och resten ligger på nominal-, ordinal- och intervallskala. Enkätens sista avsnitt handlar om attityd till språkinlärning på en femgradig skala med ändpunkterna instämmer inte alls till instämmer helt. Avsnittet innehåller 12 påståenden, till exempel ”Olika tidigt introducerad engelskundervisning minskar likvärdigheten i den svenska skolan”. Som ett tillägg i enkäten finns det ett avsnitt om attityd till skolan som innehåller frågor från Skolverket (Skolverket, 2015). Frågorna användes för att kunna jämföra attityder hos respondenterna med Skolverkets resultat. Avsnittet består av åtta påståenden som ligger på en femgradig intervallskala med ändpunkterna i mycket stor utsträckning till i mycket liten utsträckning. Ett exempel på ett sådan påstående är ” Ge eleverna kunskaper som förbereder för fortsatta studier”.

Urval och deltagare

Enkätanalys

Inledningsvis inkluderades 112 rektorer från Västra Götaland i undersökningen. På grund av låg svarsfrekvens (19 svar) trots påminnelse utökades respondenterna till sammanlagt 322 rektorer. Efter ytterligare en påminnelse var svarsantalet fortfarande för lågt (44 svar) för analyser av skillnader och enkäten skickades ut till ytterligare 416 rektorer. Sammanlagt blev 738 rektorer från 85 kommuner utspridda över Sverige tillfrågade och 100 återsände den ifyllda enkäten.

Det totala externa bortfallet är således 86,5% vilket får anses vara mycket högt. Bortfallet för en del av rektorerna förklarades genom automatiserade mailsvar om pågående rekrytering, föräldraledighet, sjukskrivning, semester eller tjänstledighet. En liten del av rektorerna angav genom ett svarsmail att de inte vill delta. Som anledning gav de bland annat att de valt att hjälpa till med andra examensarbeten eller att enkäten inte innehåller passande svarsalternativ. Större delen av bortfallet förklarades dock inte och skulle kunna bero på tidsbrist eller tekniska problem med den elektroniska enkäten. En av respondenterna meddelade att hen inte kunde fylla i enkäten och fick därför en separat länk till formuläret skickad till sig. Samma tekniska problem kan ha uppstått för fler av respondenterna utan att de meddelat detta. Trost (2012, ss. 142–143) beskriver flera risker med elektroniska enkäter, bland annat att olika bildskärmsupplösningar kan göra att enkäten ser annorlunda ut hos mottagaren än hos avsändaren. Författaren förklarar också att avsaknad av programvaror eller uppkopplingshastighet kan bli ett problem för mottagaren.

De 65 kvinnor och 35 män som slutligen medverkade i undersökningen var mellan 32 år och 68 år (M=51). 85% av dem hade tidigare arbetat som lärare och 42% hade tidigare arbetat som engelsklärare. Engelskundervisningen introduceras i förskoleklass för 21 av rektorsområdena, i årskurs ett för 39 av rektorsområdena, i årskurs två för 22 av rektorsområdena och i årskurs tre för 17 av rektorsområdena.

Dokumentanalys

Alla Sveriges 290 kommuner användes som underlag för undersökningen. Genom att introduktionen av engelskundervisningen skiljer sig mellan kommunerna kan skillnader i elevernas engelskkunskaper beroende på startår av engelskundervisning undersökas. De olika kommunerna varierar i storlek. Den minsta av kommunerna har endast en grundskola och den största har närmare 200 grundskolor. Av de kommuner som kunde användas som underlag i undersökningen introducerar 52% sin engelskundervisning i årskurs 1 och 26% i årskurs två

samt 21% i årskurs 3. Det externa bortfallet utgörs av de kommuner där utbildningsförvaltningen inte svarat på frågan om vilken årskurs engelskundervisningen introduceras på skolorna i deras kommun alternativt de kommuner där det ser olika ut på olika skolor. Av de 290 kommunerna var det 126 som angivit vilken årskurs engelskundervisningen introduceras. Det externa bortfallet blir således 56,5%. Även detta bortfall skulle kunna bero på tidsbrist. I vissa fall skickades enkäten till kommunen för att sedan vidarebefordras till någon som kunde svara på frågan, något som kan ha resulterat i att frågan aldrig kom fram till rätt person.

Genomförande

Enkätanalys

På respektive kommuns hemsida finns information om skolornas rektorer och kontaktuppgifter till dem i form av e-postadresser. Den elektroniska enkäten skickades ut till rektorerna via mail och visades direkt i mailet utan att respondenterna behövde klicka sig vidare. När enkäten var ifylld kunde respondenten klicka på en knapp där det stod ”skicka in” varpå ett anonymt svar blev synligt på mitt konto i Google docs. När datumet för sista möjligheten att skicka in sina svar hade passerat fördes den insamlade datan in i analysprogrammet SPSS. Mer om SPSS under rubriken ”analys”.

Dokumentanalys

På respektive kommuns hemsida finns kontaktuppgifter till utbildningsförvaltningen i form av e-postadresser tillgängliga. Utbildningsförvaltningen i varje kommun tillfrågades via mail (Bil. 3) angående årskurs för introducering av engelskundervisning på schemat. I vissa kommuner sågs den kommunala timplanen som en rekommendation där respektive skola tilläts att disponera engelskundervisningens timmar över de årskurser de ansåg passande. Mailsvaren gav en övergripande bild av variationen mellan startår för engelskundervisning.

På skolinspektionens plattform ”SiRiS – kvalitet och resultat i skolan” finns det möjlighet att ta fram tabeller på elevers betyg och resultat på nationella prov utifrån bland annat kommun. Genom att studera resultaten och måluppfyllelsen i engelskämnet från 2016 för eleverna i årskurs 6 från de 126 kommunerna synliggjordes elevernas övergripande engelskkunskaper. Startår för engelskundervisningen på de olika skolorna fördes in i tabellen tillsammans med elevernas måluppfyllelse och därefter kunde ett eventuellt samband mellan startår för engelska och elevernas engelskkunskaper bli synligt (Bil. 4).

Analys

Enkätanalys

Enkäten kodades och analyserades i statistikprogrammet SPSS. Studien har tre oberoende variabler; kön, årskurs för introduktioner och erfarenhet som engelsklärare. Förutom frekvenser så användes Pearsons chi2 för svar på nominal- och ordinalskala, Pearsons produktmomentkorrelation för svar på intervallskala, t-test för jämförelser med en oberoende variabel och variansanalyser för jämförelser med fler oberoende variabler.

Dokumentanalys

Dokumentanalysen genomfördes på så sätt att den procentuella måluppfyllelsen för elever i årskurs 6 från 2016 fördes in i en tabell sorterat efter startår för engelskundervisning. Måluppfyllelsen baserades på engelskämnet, NP:s tre delprov i engelska och NP i engelska som helhet. Ett medelvärde av elevernas måluppfyllelse räknades ut för att kunna utläsa

eventuella skillnader i resultat beroende på vilken årkurs engelskundervisningen introducerats. Ett medelvärde räknades ut även för respektive delprov; ”tala”, ”läsa” och ”skriva”, för att kunna utläsa om några specifika engelskkunskaper utmärkte sig på ett eller annat sätt beroende på vilken årskurs engelskundervisningen introducerats.

Etiska aspekter

Enkätanalys

Enligt Vetenskapsrådets (2002) informationskrav informerades undersökningens respondenter genom enkätens inledningstext om sådant som de har rätt att veta vid eventuellt deltagande. Texten innehåller information om undersökningens syfte, att de förblir anonyma vid eventuellt deltagande samt att forskningsresultatet kommer att offentliggöras på universitetens databas Diva. Enligt samtyckeskravet kunde de respondenter som inte ville delta i undersökningen avstå från att svara på enkäten. För de som ville avbryta sin medverkan efter redan ifylld enkät fanns kontaktuppgifter till författaren i form av telefonnummer och mailadress (Bil. 2).

Dokumentanalys

Eftersom kvalitetsredovisningarna som användes i undersökningen finns tillgängliga i myndighetsregister behövde samtycke ej efterfrågas för dessa. Enkäten innehöll en fråga om vilken skola respondenten var rektor för vilket gör respondenten identifierbar. Av den anledningen förvarades enkätsvaren på författarens lösenordskyddade dator. Resultatet redovisas på ett sätt som inte avslöjar respondentens identitet.

Reliabilitet och validitet

Reliabilitet handlar om hur tillförlitlig en studie är, det vill säga om samma resultat skulle uppnås om den genomförts en gång till. Den data som undersökningen bygger på ska kunna kontrolleras för att studiens trovärdgihet ska öka (Eliasson, 2013, ss. 14–15). Genom att arbetsgången tydligt beskrivits under rubriken ”genomförande” ökar den egna säkerheten på genomförandet samtidigt som det möjliggör kontroll av datainsamlingen. För att undvika eventuella missförstånd i enkätfrågorna bearbetades dessa genom att sändas fram och tillbaka mellan kurskamrater och handledare vid ett flertal tillfällen. På så vis kunde frågorna ses med nya ögon och potentiella missuppfattningar kunde upptäckas och korrigeras, vilket ökar studiens reliabilitet. Reliabilitet för enkätens attitydfrågor beräknades med Cronbachs α (alfa) som mäter intern konsistens genom sammanfattande korrelationsmått mellan samtliga ingående påståenden i skalan. För skalan som mätte attityder om språkinlärning (12 påståenden) är α-värdet .50 (N=94) vilket är något lågt. α-värdet för attityd till hur väl skolan lyckats (Skolverkets enkät, 10 påståenden) är .97 (N=99) vilket är högt. När det gäller reliabiliteten för dokumentanalysen får den beskrivas som hög då den statistik som analyserats är oföränderlig och finns tillgänglig i tio år från det år den beskriver.

En undersöknings validitet infattar i vilken grad undersökningen mäter det som är tänkt att mätas utifrån studiens syfte. Det handlar om att använda de verktyg som passar för att få den information som det är tänkt, till exempel att frågorna som ställs i enkäten svarar tillbaka mot syftet (Eliasson, 2013, ss. 16–17). Genom att anteckna frågor som dök upp redan vid inläsning av material togs spontana tankar tillvara på. När forskningsöversikten var färdigskriven korrigerades dessa utifrån studiens syfte och ytterligare frågor som kunde anses intressanta lades till. Genom att ständigt kontrollera att frågorna svarade på studiens syfte ökade validiteten. Tillväggagångsättet bidrog till att svaren på enkätfrågorna i högre grad svarade på det som var tänkt. Även Skolinspektionens statistikuppgifter som använts för

dokumentanalysen får anses högt tillförlitliga studiens syfte och extern validitet är hög eftersom den tillgängliga statistiken spänner över alla kommuner.

RESULTAT

Resultatdel inleds med en beskrivning av enkätstudien utifrån antaganden samt övriga intressanta resultat. Resultaten presenteras under följande rubriker:”Bakgrund”, ”Introduktion av engelskämnet”, ”Uppfattningar om tidig andraspråksundervisning”, ”Synpunkter på språk”, ”Attityd till språk” och ”Attityd kring skolan”. Resultat av dokumentanalys presenteras under rubrikerna “Introduktion och måluppfyllelse” samt “Tala, läsa och skriva på engelska”.

Bakgrund

Resultatet visar att det var fler kvinnliga (65%) rektorer än manliga (35%) som svarade på enkäten. Den yngsta rektorn var 32 år och den äldsta var 68 år (M=50 år). Den respondent som arbetat som rektor kortast tid hade varit verksam i 3 månader och den som arbetat längst tid hade varit verksam i 35 år (M=8 år). 42% av rektorerna hade tidigare arbetat som engelsklärare med en spridning mellan 2 år och 35 år (M=5 år). Av de rektorer som jobbat som engelsklärare var 29% män och 71% kvinnor. En något större andel av kvinnorna (46%) hade arbetat som engelsklärare än männen (34%).

Introduktion av engelskämnet

I Tabell 1 presenteras vilken årskurs rektorerna ansåg att engelskundervisningen bör introduceras jämfört med hur det såg ut i realiteten.

Tabell 1. Introducering, årskurs samt åsikt om när engelska bör introduceras, procent

	Åsikt om åk för introducering	**Introducering av engelska**
F-klass	33,3	21,2
ÅK 1	39,1	39,4
ÅK 2	17,2	22,2
ÅK 3	18,3	17,2

Majoriteten av rektorsområdena introducerade engelskundervisningen i årskurs 1 eller tidigare och det var också då de flesta rektorer ansåg att engelskundervisningen borde introduceras. Tabellen visar dock att rektorernas åsikter om introducering tenderar att luta mer åt förskoleklass och årskurs ett än när de introduceras i realiteten. En uppföljande fråga handlade om hur delaktig rektorerna var i besluten som tagits om introducering av engelska. Resultatet visar att majoriteten inte var delaktig alls (64%) eller endast delvis delaktiga (16%). 8% var ganska delaktiga och 12% var mycket delaktiga. Det förefaller som om rektorerna förespråkar tidig engelskundervisning men att låg delaktighet i beslutet resulterar i att engelskundervisningen introduceras senare än vad de anser lämpligt.

Av de rektorer som tidigare arbetat som engelsklärare ansåg nästan hälften (42%) att engelskundervisningen bör introduceras i förskoleklass medan en dryg fjärdedel (28%) av de som inte arbetat som engelsklärare tyckte samma sak. Detta pekar följaktligen på att rektorer som arbetat som engelsklärare förespråkar tidigare engelskundervisning än rektorer som inte arbetat som engelsklärare. En större procentuell andel av kvinnorna (38%) än männen (26%) ansåg att engelskundervisningen bör introduceras i förskoleklass. Männen (16%) förespråkade däremot i högre grad än kvinnorna (7%) att engelskundervisningen borde introduceras i årskurs tre. Denna skillnad mellan män och kvinnor är inte signifikant men ger en bild av att kvinnorna i större omfattning förespråkar tidigt introducerad engelskundervisning än männen.

Uppfattningar om tidig andraspråksundervisning

Rektorerna besvarade två öppna frågor där de beskrev för- och nackdelar med tidig andraspråksundervisning. De fördelar som förekom kategoriserades till fem kategorier och nackdelarna kategoriserades till tre kategorier. Kategorier och antal rektorer i varje kategori visas i Tabell 2.

Tabell 2. För- och nackdelar tidig andraspråksundervisning, frekvens

Fördelar	Antal	Nackdelar	Antal
Mer mottagliga för nya språk	29	Svårt för elever med svårigheter	16
Tillvara motivation & kunskap	26	Bemanning, ekonomi, schema	12
Språket kan lekas in	19	Stör svenskinlärning	10
Skapar relation till språket	10		
Längre tid på sig	8		

De mest frekvent angivna fördelarna var att yngre elever är mer mottagliga för nya språk, att skolan bör ta tillvara på elevernas motivation och kunskaper samt att det möjliggör en lekfull inlärning. En av rektorerna beskrev fördelarna på följande sätt:

> *”Barn av idag fångar upp andra språk tidigt i och med det större utbudet av olika språkkanaler. Då är det bra att spinna vidare på kunskaperna och ge dem rätt verktyg att utvecklas”.*

De mest angivna nackdelarna var att det blir svårt för elever med svårigheter av olika slag, att det är svårt att få ihop det med bemanning, ekonomi och plats på schemat samt att det stör svenskinlärningen. Resultatet synliggör att fördelarna enligt rektorerna överväger nackdelarna.

Synpunkter på språk

De flesta av rektorerna (81%) uppgav att de inte kände sig uppdaterade kring forskning om engelskämnet. De trodde i alla fall att förstaspråket påverkas positivt av en andraspråksinlärning (58%) eller att det inte påverkas alls (21%). Ganska många kunde inte ta ställning till detta (18%). Ett fåtal (2%) trodde att förstaspråket påverkas negativt. Det fanns ingen större skillnad i resultaten mellan de rektorer som har erfarenhet av engelskundervisningen och de som inte har erfarenhet. De med erfarenhet av engelskundervisning kände sig dock i större grad (29%) uppdaterade kring forskning än dem utan erfarenhet (12%).

Både flerspråkighet och engelskkunskaper värderades högt av rektorerna. Medelvärdet för värdering av flerspråkighet var 4,7 på en 5-gradig attitydskala och värderingen av engelskkunskaper var 4,9. Resultatet visar dock att det fanns en skillnad i hur engelskkunskaper värderades i förhållande till flerspråkighet, där engelskkunskaper värderades högre än flerspråkighet. Tvåvägs variansanalys med kön och erfarenhet som engelsklärare som oberoende variabler och flerspråkighet som beroende variabel visar att kvinnor med engelsklärarerfarenhet (M=4,90, s=.31) värderade flerspråkighet högre än vad män med engelsklärarerfarenhet (M=4,58, s=.52) gjorde, $F_{(1,98)} = 4{,}97$, $p = .03$. Rektorernas värdering av engelskkunskaper motiverades till övervägande del av argumenten att vi lever i en internationell värld och att engelska är ett internationellt språk. Andra frekvent förekommande argument var att engelskkunskaperna är viktiga för fortsatta studier och framtida yrkesliv. En av rektorerna argumenterade som följande: ”Globaliseringen har

medfört att engelska är det primära språket i många sammanhang både inom yrkeslivet och socialt. Bristande kunskaper begränsar valmöjligheter gällande yrkesliv, men kan också medföra utanförskap och begränsningar i vardagsliv och socialt nätverk”.

När det gäller engelskundervisningens utrymme i schemat ansåg en övervägande del av rektorerna (66%) att eleverna borde ha 2–3 engelsklektioner i veckan. Det fanns också de rektorer (16%) som ansåg att eleverna borde ha en lektion i veckan eller att eleverna borde ha engelskundervisning varje dag (16%). Åsikterna från de rektorer som tidigare varit engelsklärare skilde sig inte från de utan erfarenhet men där emot skilde sig åsikterna något mellan könen eftersom kvinnorna (20%) förespråkade daglig engelskundervisning i högre grad än männen (9%). Flertalet av rektorerna (57%) ansåg att varje lektion borde vara 30 minuter lång. Drygt en tredjedel (35%) av rektorerna ansåg att varje lektion borde vara mindre än 30 minuter lång medan 8% tyckte att den borde vara längre än 30 minuter. Ännu färre (2%) av de rektorer som tidigare varit engelsklärare ansåg att lektionen borde vara längre än 30 minuter. Kvinnorna tyckte i större utsträckning (43%) att engelsklektionen borde vara mindre än 30 minuter, än männen (20%). Resultatet visar således att rektorerna ansåg att eleverna borde ha 2–3 engelsklektioner på max 30 minuter i veckan men att kvinnor tenderade att luta åt något fler och kortare lektioner i veckan

En av frågorna gällde hur rektorerna trodde att elever lättast lär sig ett nytt språk. Det var en flervalsfråga där de kunde välja mer än ett alternativ. Figur 1 visar hur frekvent varje alternativ blev valt.

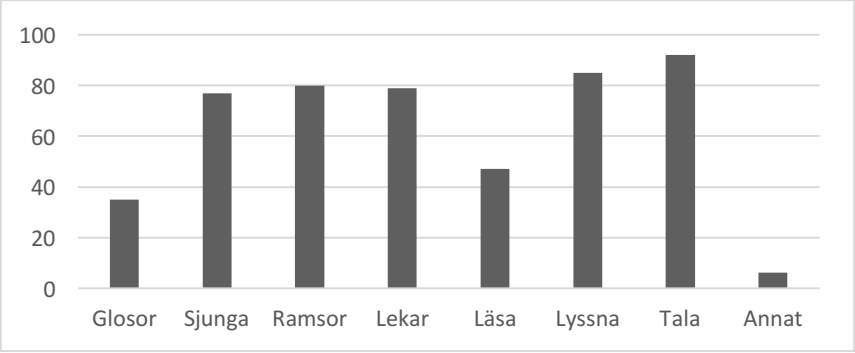

Fig. 1. Hur lär sig elever lättast nya språk, frekvens

Rektorerna ansåg att eleverna lättast lär sig nya språk främst genom att få tala på språket och genom att lyssna på språket. De alternativ som blev minst valda var att låta eleverna läsa på språket och att ge dem glosor. De rektorer som valde alternativet ”annat” angav främst att variationen i sig är det viktiga men även att användning av spel kan vara fördelaktigt.

Attityd till språk

Syftet med följande påståenden var att undersöka rektorers attityd till språk och engelskundervisning på en 5-gradig skala. Tabell 3 visar totalt medelvärde och standardavvikelse för hela rektorsgruppen samt medelvärde och standardavvikelse för den grupp rektorer som varit engelsklärare (N=42).

Tabell 3. Attityd till språk, totalt och för erfarenhet som engelskalärare, medelvärde och standardavvikelse

Påstående	Totalt		Englärare	
	M	s	M	s
Språket är människans viktigaste verktyg för att lära	4,63	0,58	4,57	0,63
Andraspråksinlärning hämmar förstaspråksutveckling	1,80	1,05	1,76	0,89
Flerspråkighet skapar positiv inställning till språk & kultur	4,55	0,63	4,64	0,53
Lågstadieelevers brist på metaspråk hämmar språkinlärning	1,73	0,94	1,74	0,96
Ju yngre desto lättare att lära nya språk	4,25	0,96	4,00	1,15
Olika introducerad engelskundervisning minskar likvärdighet	3,62	1,00	3,52	0,99
Det krävs goda engelskkunskaper för att bli aktiv medborgare	3,97	0,98	4,07	0,92
Alla skolor borde introducera engelska i samma årskurs	2,44	1,33	3,37	1,30
Engelskkunskaper gynnas av att undervisning bedrivs på engelska	3,80	1,02	3,62	1,04
Engelskämnet borde ha större plats i timplanen	2,98	0,88	3,00	1,07
Engelskkunskaper ökar chansen för internationella studier/arbete	4,77	0,49	4,79	0,47
Engelskundervisning bör främst utveckla kommunikativ förmåga	3,88	0,88	4,02	0,85

De tre påståenden som rektorerna i högst grad instämde med var ”Språket är människans viktigaste verktyg för att kommunicera och lära”, ”Flerspråkighet skapar en positiv inställning till språk och kultur” samt ”Engelskkunskaper ökar chansen för internationella studier/arbete”. Denna bild stämmer överens med rektorernas värdering av engelskkunskaper samt motivering av dessa. Tvåvägs variansanalys med kön och erfarenhet som engelsklärare som oberoende variabel och attityd till språk som beroende variabel i rektorsgruppen visar en huvudeffekt för kön, $F_{(1,99)} = 4.18$, $p = .04$, kvinnor (M=4.05, s=.51) instämde i högre i högre utsträckning i påståendena än männen (M=3.87, s=.07). I Tabell 3 syns det att rektorer som tidigare arbetat som engelsklärare i större grad ansåg att alla skolor borde introducera engelskundervisningen i samma årskurs. De ansåg även i större grad att engelskundervisningen främst bör utveckla den kommunikativa förmågan samt att flerspråkighet skapar en positiv inställning till språk och kultur. Där emot ansåg de som tidigara arbetat som engelsklärarna i mindre grad att engelskkunskaper gynnas av att annan undervisning än engelskundervsningen bedrivs på engelska.

Attityd till skolan

Följande påståenden är hämtade från undersökningen ”Attityd till skolan” gjord av Skolverket. Syftet var att jämföra enkätens svar på påståendena med skolverkets resultat. Skalan var 5-gradig och ett lågt medelvärde visar hög grad av instämmande och ett högt medelvärde visar låg grad av instämmande i påståendet. Tabell 4 visar medelvärde och standardavvikelse för rektorsgruppen samt medelvärde och standardavvikelse för lärargruppen i Skolverkets undersökning (N=1566).

Tabell 4. Attityder till skolan, rektorer och lärare, medelvärde

Påstående	Rektorer	Lärare
Ge eleverna goda ämneskunskaper	2,41	1,88
Ge extra stimulans till duktiga elever	2,74	2,99
Förbereda för fortsatta studier	2,41	2,09
Väcka intresse för fortsatt lärande	2,48	2,09
Utveckla förmåga att planera	2,59	2,25
Utveckla förmåga att samarbeta	2,46	1,99
Utveckla självförtroende	2,42	1,97
Verka för en likvärdig utbildning	2,38	2,18
Ta till vara olika bakgrunder	2,47	2,40

Rektorerna ansåg att de lyckats sämst med att ge extra stimulans till duktiga elever och att de lyckats bäst med att verka för en likvärdig utbildning. I skolverkets lärargrupp ansåg lärare att de lyckats sämst med att ge stimulans till särskilt duktiga elever och bäst med att ge eleverna goda ämneskunskaper. Det lärarna ansåg att de lyckas bäst med är alltså det som rektorerna ansåg att de lyckas sämst med. Tvåvägs variansanalys med kön och erfarenhet som engelsklärare som oberoende variabel och attityd till skola som beroende variabel i rektorsgruppen visar en huvudeffekt för kön, $F_{(1,99)} = 6.15$, $p = .02$, kvinnor (M=2,29, s=.12) i högre utsträckning såg sin skola som lyckad än männen (M=2,79, s=.17).

Introduktion och måluppfyllelse

Utifrån skolinspektionens statistik visar Tabell 5 medelvärdet av elevernas måluppfyllelse på nationella proven för årskurs 6 år 2016 samt betyget i engelskämnet beroende på vilken årskurs engelskundervisningen introducerats.

Tabell 5. Måluppfyllelse på NP och i engelskämnet, procent

Introduktion	Godkända NP %	Godkända engelska %
Årskurs 1	93,9	89,2
Årskurs 2	94,0	88,8
Årskurs 3	93,5	84,8

I de nationella proven var elevernas måluppfyllelse högst för de kommuner vars engelskundervisning introducerats i årskurs 2 tätt följt av de elever vars kommuner introducerade engelskundervisning i årskurs 1. Sämst lyckades eleverna i de kommuner vars engelskundervisning introducerades i årskurs 3, dock med ytterst liten marginal. När det gäller det slutgiltiga betyget i engelskämnet för årskurs 6 år 2016 var det istället i de kommuner som haft engelskundervisning sedan årskurs 1 som flest elever uppnådde kunskapskraven. De som lyckades näst bäst var de som haft engelskundervisning sedan årskurs 2 och därefter hamnade de elever som haft engelskundervisning sedan årskurs 3. Resultatet bekräftar att rektorernas positiva inställning till tidig engelskundervisning är berättigad när det gäller elevernas måluppfyllse. Förutom att rektorerna förespråkade tidig engelskundervisning ansåg de att fördelarna övervägde nackdelarna och instämde i mycket låg grad med påståendet ” Lågstadielevers brist på metaspråk hämmar språkinlärning”.

Tala, läsa och skriva på engelska

Utifrån skolinspektionens statistik visar Tabell 6 medelvärdet av elevernas måluppfyllelse på delproven i nationella proven för årskurs 6 år 2016 beroende på vilken årskurs engelskundervisningen introducerats.

Tabell 6. Elevernas måluppfyllelse NP:s delprov, procent

Introduktion	Godkända NP tala	Godkända NP läsa	Godkända NP skriva
Årskurs 1	88,2	88,4	93,8
Årskurs 2	91,3	89,0	94,0
Årskurs 3	91,0	89,0	92,7

Genom att jämföra resultaten på de nationella provens olika delprov ”tala”, ”läsa” och ”skriva” kunde specifika kunskaper som eventuellt påverkas av vilken årskurs engelskundervisningen introduceras bli synliga. Tabell 6 visar att de elever vars kommuner introducerar sin engelskundervisning i årskurs 2 är de elever som hade högst måluppfyllelse i

alla delar. När det gäller delproven ”tala” och ”läsa” var måluppfyllelsen lägst för de elever som haft engelskundervisning sedan årskurs 1. I delprovet ”skriva” var det de elever som haft engelskundervisning sedan årskurs 3 som hade lägst måluppfyllelse. Tabellen visar således att talkunskaper, läskunskaper och skrivkunskaper i engelskämnet eventuellt gynnades av att engelskundervisningen introducerades i årskurs 2. Tabellen visar också att talkunskaper och läskunskaper i engelskämnet eventuellt missgynnades av att engelskundervisningen introducerades i årskurs 1 samt att skrivkunskaper eventuellt missgynnades av att engelskundervisningen introducerades i årskurs 3.

DISKUSSION

Kapitlet inleds med resultatdiskussionen där resultatet för enkätanalys och dokumentanalys diskuteras i förhållande till teoretisk förankring och forskningsöversikt. Resultatdiskussionen följs av metoddiskussionen som diskuterar studiens styrkor och brister när det gäller datainsamlingsmetoder. Kapitlet avslutas med en didaktisk reflektion kring studiens resultat i förhållande till den pedagogiska verksamheten

Resultatdiskussion

Språkinlärning

I enighet med den kognitiva teorin om att människan först behöver förstå ett fenomen för att kunna beskriva det anser Pinter (2006) att barn lättast lär sig nya språk genom att till en början endast lyssna på språket på samma sätt som det sker naturligt när barn lär sig sitt modersmål. Resultatet visade att rektorerna till skillnad från Pinter ansåg att eleverna framför allt borde få möjlighet att muntligt uttrycka sig på det språk som ska läras in, men de värderade även lyssna som en viktig del i språkinlärningen. Enligt Vygotskij sker lärandet i den sociala interaktionen där språket användas som ett verktyg för att förstå. Hyonsuk (2016) menar att interaktion, snarare än att eleverna endast agerar som mottagare, bidrar till en bättre språklig kommunikativ förmåga. Även Hu (2016) förespråkar den holistiska synen på språkinlärning där lyssnings- och talövningar bör få komplettera varandra men menar även att eleverna så småningom bör få läs- och skrivövningar. Att läsa på språket var dock något som rektorerna värderade lägre än både tala, lyssna, ramsor, leka och sjunga. Lek, rytm, rim och sång är sådant som också Lundberg (2010) menar underlättar språkinlärningen. Leken förespråkas även av Vygotskij som menar att den tillåter barnet att pröva sina tankar och färdigheter och på så sätt också utvecklar dem. Piaget menar där emot att leken endast tillåter barnet att träna på det han eller hon redan kan (Hwang & Nilsson, 2011).

Även om de flesta av rektorerna uppgav att de inte kände sig uppdaterade om forskning kring engelskundervisning kan det sägas att forskning såväl som resultat visar att möjligheten att lyssna och tala ses som några av de viktigaste delarna i den tidiga språkinlärningen. Rektorerna verkade också värdesätta andra moment för språkinlärning, till exempel sånger, lekar och ramsor, som även förespråkas av nutida forskning av bland annat Lundberg (2011). Det faktum att de rektorer som tidigare arbetat som engelsklärare i högre grad kände sig uppdaterade om forskning kan således avvisas som avgörande för rektorernas åsikter om språkinlärning.

Språkkunskaper

Rektorerna värderade flerspråkighet och framför allt engelskkunskaper mycket högt och motiverade sin värdering med hjälp av argumentet att kunskaper inom ett internationellt språk är en förutsättning för att kunna ta del av en allt mer internationaliserad värld. Crowcroft (2012) beskriver, precis som rektorerna indikerade, att internationella samarbeten blir allt vanligare men betonar också flerspråkighetens betydelse för att skapa gemensam förståelse trots det växande antalet viljorna som behöver tas i beaktande. Lundberg (2011) menar att tillgodogörandet av främmande språk skapar en mer positiv inställning till främmande språk och kulturer vilket i sin tur också bidrar till personlig utveckling. Även om rektorernas motivering av flerspråkighet och engelskkunskaper inte utesluter den nämna aspekten var det heller inte någon av rektorerna som specifikt nämnde att flerspråkighet och engelskkunskaper är viktiga för att öppna en individs sinnen för skilda kulturer och uppfattningar. Lundberg 2010) beskriver att andraspråksinlärning påverkar förstaspråket positivt i den mening att det

ger individen en språklig medvetenhet, något som en övervägande del av rektorerna också förespråkade. Resultatet visade även att rektorerna värderade flerspråkighet och engelskkunskaper högt eftersom de ansåg att goda engelskkunskaper är viktiga för fortsatta studier och framtida yrkesliv. Qui och Qui (2015) beskriver att ett land med flerspråkiga invånare blir mer attraktivt för omvärlden än ett enspråkigt land. Samtidigt angav rektorerna att de endast i någorlunda utsträckning lyckas förbereda eleverna för fortsatta studier och framtida yrkesliv, något som skulle kunna bero på att engelskundervisningen enligt resultatet introducerades senare än vad många av rektorerna ansåg var lämpligt.

Rektorerna gav en relativt allmän förklaring till varför de värderade flerspråkighet och engelskkunskaper högt. Den forskning som studien inledningsvis presenterar betonar fler fördelar med flerspråkighet än vad rektorerna angav. Rektorerna tenderade att fokusera på den praktiska aspekten av fördelarna, så som fortsatta studier och framtida yrkesliv, medan den presenterade forskningen fokuserar mer på personlig utveckling och goda relationer. De fördelar som rektorerna tog upp stöds förvisso av studiens presenterade forskning, men enligt läroplanen (Lgr11, 2011) har skolan inte endast i uppgift att ge eleverna goda ämneskunskaper utan även kunskaper som bidrar till förståelse för sociala och kulturella företeelser. Även om inställningen till flerspråkigheten hos rektorerna var god kan en mer varierad grund till inställningen bidra till att inställningen i högre grad smittar av sig på arbetslaget och slutligen också på eleverna.

Tidig andraspråksundervisning

Rektorerna hade en positiv inställning till tidig andraspråksundervisningen och många ansåg att den bör introduceras tidigare än vad den gör i skolorna idag. Rektorer som tidigare arbetat som engelsklärare, som också i högre grad kände sig uppdaterade om forskning kring engelskundervisning, förespråkade dock tidig engelskundervisning i ännu större utsträckning än övriga rektorer. Den största fördelen som rektorerna såg med tidig andraspråksundervisning var att barn är mer mottagliga för nya språk. Det är också det argument som Lundberg (2011) använder i förespråkandet av tidig engelskundervisning. Tankegångarna stöds också av Chomsky som beskriver att små barn har en medfödd förmåga att lära sig nya språk. Som tidigare nämnt förespråkar också både rektorerna och Lundberg (2010) att lek och sång är något som uppskattas i högre grad av de yngre eleverna och som också underlättar språkinlärningen. Cameron (2001) menar att en viktig aspekt i debatten om tidig andraspråksundervisning är yngre barns mindre benägenhet att bli generade inför de misslyckanden som tala ett nytt språk ofta innebär. Det språkliga självförtroendet är enligt Lundberg (2011) en mycket viktig del för språkinlärningen, ett argument som inte tas upp av någon av rektorerna i undersökningen.

De nackdelar med tidig andraspråksundervisning som togs upp av rektorerna var bland annat att det försvårar inlärningen för elever med olika typer av svårigheter. Även Hu (2016) menar att sociala, psykologiska och neurologiska faktorer kan vara minst lika avgörande som åldern i diskussionen om andraspråksinlärning. Samtidigt kan det diskuteras om dessa faktorer då inte bör tas i beaktande oavsett elevernas ålder. De nämnde också att tidig engelskundervisning kan bidra till problematik i schemat av olika anledningar, till exempel långa skoldagar, minskad tid för matematik- och svenskämnet samt gles engelskundervisning. Att gles engelskundervisning skulle vara negativt för elevernas engelskinlärning är något som stöttas även av Lundberg (2011), som beskriver att det finns tydliga samband mellan gles exponering av engelskundervisning och elevernas engelskkunskaper. Flertalet rektorer ansåg att eleverna borde ha två engelskalektioner i veckan och att varje lektion borde vara 30 minuter. Två stycken 30 minuter långa engelsklektioner i veckan skulle innebära att eleverna

under varje läsår har 35 timmars engelskundervisning. Om engelskundervisningen introduceras i årskurs ett innebär det att 170 av de total 480 timmarna engelskundervisning som ska bedrivas i grundskolan skulle gå åt under lågstadiet, vilket motsvarar drygt en tredjedel av den totala undervisningstiden. Kvinnorna i undersökningen förespråkade i högre grad flera kortare lektioner i veckan än männen, något som skulle kunna förklaras med att kvinnorna i högre grad har erfarenhet inom läraryrket och därför är mer medvetna om hur lektionstiden ska disponeras för att möjliggöra att elevernas behov tillgodogörs på bästa sätt. Skulle tiden istället fördelas på två till tre lektioner i veckan där varje lektion är 20 minuter lång innebär det i att undervisningen teoretiskt kan introduceras i årskurs ett utan att det råder gles exponering. Några av rektorerna menade att tidig andraspråksundervisning kan påverka svenskinlärningen negativt, något som rentav strider mot den presenterade forskningen. Trots att majoriteten av rektorerna ansåg att förstaspråket påverkas positivt av andraspråksinlärning är det ändå flera som nämner denna nackdel. Det skulle kunna vara så att rektorerna är medvetna om vad forskningen säger men att de har svårt att se hur det tar sig till uttryck i praktiken.

Trots att majoriteten av rektorerna uppgav att de inte kände sig uppdaterade om forskning visade resultatet återigen att de verkade vara medvetna om de tyngsta argumenten som förespråkar tidig andraspråksundervisning. När det gäller de nämna nackdelarna verkar de tillskillnad från fördelarna till viss del beskrivas utifrån spekulationer och egen erfarenhet snarare än forskning. På samma sätt som den redan goda inställningen gentemot flerspråkighet kan bli ännu bättre visar resultatet att den redan goda inställningen gentemot tidig andraspråksundervisning har potential att förbättras om rektorerna vore mer uppdaterade om forskning.

Introducerad engelskundervisning och måluppfyllelse

Även om en stor del av rektorerna förespråkade tidig engelskundervisning kände sig rektorerna inte alls delaktiga i beslutet om när engelskundervisningen ska introduceras, vilket kan förklara varför många skolor inte introducerar engelskundervisningen förrän i årskurs 3. Resultatet visade att majoriteten av de skolor som inkluderas i undersökningen introducerar sin engelskundervisning i årskurs 1, men att en stor del också introducerar engelskundervisningen i årskurs 2 eller 3. De skillnader som visat sig i elevernas måluppfyllelse beroende på vilken årskurs engelskundervisningen introducerats kommer att diskuteras trots att de är marginella. När det gäller måluppfyllelsen i engelskbetyget för årskurs sex hade de elever som haft engelskundervisning sedan årskurs 1 högst måluppfyllse och de som haft engelskundervisning sedan årskurs 3 lägst måluppfyllelse. Resultatet bekräftar det antagande som gjordes om att elevernas måluppfyllelse var lägre ju senare engelskundervisningen introducerats. När det gäller måluppfyllelsen inom NP var det istället de elever som haft engelskundervisning sedan årskurs 2 som hade högst måluppfyllelse och de elever som haft engelskundervisning sedan årskurs 3 som hade lägst måluppfyllelse, vilket motsäger det bekräftade antagandet.

Pinter (2006) beskriver att barn som lär sig nya språk har större möjlighet än vuxna att lära sig tala språket utan brytning. Lundberg (2011) menar att det beror på att barnens hjärna inte är färdigutvecklad och att de därför kan tillägna sig nya uttal och intonation lättare. Utifrån bakgrunden gjordes antagandet att ju tidigare engelskundervisningen introducerats desto högre måluppfyllelse har eleverna inom delprovet ”tala”. Resultatet visade dock att de elever som haft engelskundervisning sedan årskurs 1 var de som har lägst måluppfyllelse på delprovet “tala” på de nationella proven. Resultatet skulle kunna förklaras med hjälp av Pinters (2006) teori om att de mest framträdande skillnaderna beroende på ålder har blivit

synliga i miljöer där det nya språket talas och inte lika tydiga i miljöer där språket vanligvis inte talas, där ibland klassrumssituationen. De skulle också kunna vara så att de givna faktorerna som lärarna ska bedöma provet utifrån fokuserar mer på innehållet än uttalet i elevernas diskussioner. Enligt läroplanen (Lgr11, 2011) ska engelskundervisningen syfta till att främst utveckla elevernas kommunikativa förmåga. Inte heller när det gäller delprovet "läsa" eller "skriva" utmärkte sig de elever som haft engelskundervisning sedan årskurs 1 positivt, istället var det de elever som haft engelskundervisning sedan årskurs 2 som hade högst måluppfyllelse på alla delar. Cameron (2001) förklarar att eleverna med åldern får ett bättre metaspråk vilket resulterar i att äldre elever som lär sig nya språk presterar bättre inom området grammatik, vilket delvis kan förklara varför de som haft engelskundervisning sedan årskurs 1 presterar sämre på delproven ”läsa” och ”skriva”. Samtidigt hade teorin inneburit att de som haft engelskundervisning sedan årskurs 3 borde presterat bäst, istället visar resultatet att de presterar sämst av de tre grupperna på delprovet ”skriva”. Det bör också tas i beaktande att definitionen av ”tidig engelskundervisning” kan variera. Pinter (2006) menar till exempel att de fördelar som kan ses vid tidig engelskunderivisning gäller för elever som lär sig nya språk innan 12 års ålder vilket kan förklara det spretiga resultatet.

Metoddiskussion

I diskussionen om hur människan lättast lär sig nya språk bör fler faktorer än åldern tas i beaktande (Hu, 2016). I undersökningen har endast elevernas ålder används som faktor för att undersöka hur måluppfyllelsen i engelskämnet ser ut. Samtidigt medförde den spetsiga inriktningen att ett stort antal respondenter från spridda geografiska områden kunde inkluderas i studien vilket också ökar chansen för att de resultat som kan ses rotar sig i den faktor som använts. För att få ett resultat som baserar sig på fler faktorer än ålder kunde annan bakgrundsinformation om de olika kommunerna undersökts i relation till forskning om språkinlärning. För att kunna inkludera mer specifika faktorer hos eleverna på respektive skola kunde ”stickprov” varit ett bättre alternativ, där resultat på utvalda skolor på olika platser i Sverige kunde kombinerats med mer ingående enkätfrågor till respetiva skolas rektor. Även Eliasson (2013) beskriver att ”stickprov” kan vara användbart när det inte finns möjlighet att göra en totalundersökning, det vill säga att det inte går att inkludera alla från den utvalda gruppen i undersökningen.

Den kvantitativa metoden lämpade sig bra eftersom en del av syftet var att undersöka procentuell måluppfyllelse där mängden data är avgörande för hur pålitligt resultatet blir. Trost (2012) beskriver att ju större urvalet är desto större sannolikhet är det att resultatet på ett rättvist sätt representerar gruppen som undersökts. Även den andra delen av syftet kunde besvaras med hjälp av kvantitativ metod som gav en allmän bild av rektorers åsikter i frågan. I efterhand kan det dock ifrågasättas om den allmäna bilden av rektorers åsikter tillförde mer när det gäller betydelsen av när och hur engelskundervisning introduceras än vad de hade gjort om kvalitativ metod använts för det primära syftet. Kvalitativ metod hade förmodligen gjort sig bättre om undersökningen som ovan beskrivit hade riktat in sig på fler faktorer än åldern. Trost (2012) beskriver att den kvalitativa metoden är användbar när det handlar om att kunna urskilja varierade handlingsmönster. För det egna syftet anser jag dock att åsikter från flera rektorer gav större möjlighet att svara upp mot syftet att ta reda på rektorers uppfattningar i frågan. Eliasson (2013) menar att den kvantitativa metoden kan användas för att ge en bild av hur vanligt förekommande uppfattningar är inom en eller flera grupper.

När det gäller enkätfrågorna visade sig resultatet vara relevant för studiens syfte. Det som kan diskuteras är hur resultatet kan ha påverkats av hurvida rektorerna kan ha uppfattat frågarna olika. Rektorerna kan ha tagit olika stor hänsyn till omständigheter när de uppgett när och hur

engelskundervisning bör bedrivas. De rektorer som förespråkat senare undervisning kan ha gjort det på grund av praktiska omständigheter snarare än att de egentligen tycker att det är bäst för eleverna eller tvärt om. Kanske kunde frågorna formulerats på ett sätt där det framgår om det förväntades bortse från den praktiska aspekten eller ej. Eliasson (2013) beskriver att frågorna i en enkät behöver vara tydligt och exakt formulerade för att kunna mäta det som är tänkt att mätas. Enkäten avslutas med attitydfrågor från Skolverket där skalan är åt motsatt håll jämfört med de tidigare attitydfrågorna. Den omvända skalan var något som flera rektorer kontaktade mig om då de ansåg att resultatet kan bli missvisande då flera kan ha missat skiftet. Resultatet visade att medelvärdet av dessa attitydfrågor låg något högre än Skolverkets resultat, något som kan ha berott på att rektorerna råkat vända på skalan. För att undvika risken för missvisande resultat kan det vara fördelaktigt att i den mån det är möjligt försöka formulera enkätfårgorna på ett sätt som inte kan missuppfattas.

Dokumentanalyen baserades som tidigare nämnt på ett stort antal kommuner, ett ännu större antal skolor och ett väldigt stort antal elever vilket får anses som högst tillförlitligt resultat för studiens syfte. Bristen i tillvägagångssättet är att resultatet endast baseras på en årgång, nämligen elever som gick i årskurs 6 under läsåret 2015/2016. Elevgrupperna kan se olika ut från år till år och resultatet hade därför kunnat se annorlunda ut om måluppfyllelsen från ett annat läsår istället hade använts. Måluppfyllelsen från Nationella proven kan dessutom påverkas av elevernas dagsform och under vilka omständigheter som respektive skola valde att utföra provet. Samtidigt är instruktionerna för de Nationella proven av ytterst tydlig karaktär för att undvika just dessa problem. Sammanfattningsvis kan det dock sägas att måluppfyllelsen för två olika läsår hade givit en mer rättvis bild av de olika kommunernas resultat än ett läsår. Med hänsyn till studiens omfång hade ett sådant beslut dock resulterat i att ett mindre antal kommuner hade fått inkluderas i undersökningen vilket i sin tur hade minskat tillförlitligheten ur en annan aspekt.

Didaktisk reflektion

Resultatet visade att elevernas engelskkunskaper kan ha påverkats av när engelskundervisningen introducerats, om än med liten marginal. Resultatet visade också att både rektorer och lärare till viss del var delaktiga i beslutet om när engelskundervisningen ska introduceras. Det faktum att rektorerna inte kände sig uppdaterade om forskning är något som i sin tur kan resultera att det beslut som tas på skolan baseras på erfarenhet eller praktiska omständigheter snarare än beprövad erfarenhet och forskning. Så länge det inte finns några gemensamma bestämmelser kring när engelskundervisningen ska introduceras behöver skolorna göra det bästa av situationen. I min blivande yrkesroll som lärare kommer jag förhoppningsvis ha möjlighet att påverka bestämmelser kring engelskundervisningen på den egna arbetsplatsen, ett ansvar som bör tas på allvar för att skapa de bästa förutsättningarna för elevernas lärande. Beslutet bör tas utifrån diskussioner mellan oss lärare och rektorer, där beprövad erfarenhet och forskning tas i beaktande. Beslutet bör också följas upp av arbetslaget så att eventuella brister identifieras och ytterligare förbättring möjliggörs. På så vis ökar chanserna för att det beslut som tas gynnar elevernas utveckling samtidigt som processen kan bidra till att de beslut som tas på olika skolor tas på gemensam grund, något som kan öka likvärdigheten i den svenska skolan.

REFERENSER

Bialystok, E. (2011). Reshaping the mind – The benefits of bilingualism. *Canadian Journal of Experimental Psychology/Revue canadienne de psychologie expérimentale,* 65(4), ss. 229-235).

Bunting, L. & Lindström, B. (2013). Framing English learning at the intersection of school and out-of-school practices. *Journal of International Scientific Publications: Language, Individual & Society*, 7(1), ss. 205-221.

Cameron, L. (2001). *Teaching languages to young learners.* Cambridge: Cambridge University Press

Crowcroft, R. (2012). Globalisation and public language. *The Political Quarterly,* 83(4), ss. 786-791.

Cui, Q. & Cui, T. (2015). Multilingualism alive. *Theory and Practice in Language Studies, 5*(5), ss. 889-893.

Dettori, G. & Torsani, S. (2013). Enriching formal language learning with an informal social component. *Journal of Educational Technology & Society*, 16(1), ss. 93-103.

Eapen, R.L. (2011). English language teaching at the primary level: foundations for bilingualism or not*? Journal of International Education Research,* 7(4), ss. 33-38.

Egel, I.P. (2009). English language learning and teaching styles in two Turkish primary schools*. Social Behavior and Personality*, 37(8), ss. 1117-1128.

Eliasson, A. (2013). *Kvantitativ metod från början*. 3., uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet.
Tillgänglig på internet: http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf. Hämtad 2017-05-08

Gürsoy, E. & Akin, F. (2013). Is younger really better? Anxiety about learning a foreign language in Turkish children. *Social Behavior and Personality,* 41(5) ss. 827-841.

Hu, R. (2016). The age factor in second language learning. *Theory and Practice in Language Studies,* 6(11), ss. 2164–2168.

Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. 3., rev. utg. Stockholm: Natur och kultur.

Hyonsuk, C. (2016). Formal and informal academic language socialization of a bilingual child. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 19(4), ss. 387-407.

Lundberg, G. (2011). *De första årens engelska*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Lundberg, G. (2010). Perspektiv på tidigt engelsklärande. I Estling Vannestål, M. & Lundberg, G. (red.). *Engelska för yngre åldrar*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, ss.15-34.
Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. (2011). Stockholm: Skolverket.

Malmberg, P. (2000). De moderna språken i grundskolan och gymnasieskolan från 1960 och framåt. I Skolverket (2000). *Språk – kursplaner, betygskriterier och kommentarer.* Stockholm: Skolverket, ss. 7-26.

Pinter, A. (2006). *Teching young language learners.* Oxford: Oxford University Press

Reem, O.M. (2016). A psycholinguistic study of the reflection of first language acqusition in billingualism – a case study. *Journal of Arts and Humanities,* 5(1), ss. 39-53.

SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2016a). *Betygskalan och betygen B och D.* Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2016b). *Nationella prov.* https://www.skolverket.se/bedomning/nationella-prov

Skolverket (2016c). *Ämnesprovet I engelska.* https://www.skolverket.se/bedomning/nationella-prov/alla-nationella-prov-i-skolan/arskurs-6/amnesprovet-i-engelska-1.197351#

Skolverket (2015a). *Attityder till skolan 2015.* https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/laget-i-forskola-skola/attitydundersokningar/attityder-till-skolan-2015-1.250214

Skolverket (2015b). *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet.* Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2003). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 – sammanfattande huvudrapport.* Stockholm: Skolverket.

Sundin, B. (2006). *Den kupade handen: historien om människan och tekniken*. 2., utök. uppl. Stockholm: Carlsson

Säljö, R. (2012). Den lärande människan. I Lundgren, U.P., Säljö, R. & Liberg, C. (red.). *Lärande, skola, bildning: [grundbok för lärare]*. 2., [rev. och uppdaterade] utg. Stockholm: Natur & kultur, ss. 139-198.

Trost, J. (2012). *Enkätboken*. 4., uppdaterade och utök. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Wedell, Martin (2008). Developing a capacity to make ‘‘English for Everyone’’ worthwhile: Reconsidering outcomes and how to start achieving them. *International Journal of Educational Development*, 28(6) ss. 628–639.

BILAGOR

Bilaga 1

Enkäten inleds med några bakgrundsfrågor

1. Är du man kvinna

2. Hur gammal är du? _____

3. Vilken eller vilka skolor är du rektor för? _____

4. Hur många år har du arbetat som rektor? _____

5. Har du tidigare arbetat som lärare? Ja Nej

6. Har du arbetat som engelsklärare? Ja Nej

7. Om du svarat ja på fråga 6, under hur lång tid_____

Nedan följer några frågor kring introducering av engelskundervisning på din arbetsplats

8. I vilken årskurs introduceras engelskundervisningen på den eller de skolor du är rektor för?

Förskoleklass Årskurs 1 Årskurs 2 Årskurs 3

9. I vilken grad var du delaktig i beslutet kring vilken årskurs som engelskundervisningen skall introduceras?

Inte alls delaktig Delvis delaktig Ganska delaktig Mycket delaktig

10. Vilka av följande personer var delaktiga i beslutet kring vilken årskurs som engelskundervisningen skall introduceras? Du kan välja flera alternativ.

Vårdnadshavare Lärare Rektorer Kommunen Annan, vem?_____

11. Om du inte var delaktig i beslutet kring vilken årskurs som engelskundervisningen skall introduceras, när anser du att den bör introduceras?

Förskoleklass Årskurs 1 Årskurs 2 Årskurs 3

12. Vilka fördelar anser du att det kan finnas med tidig engelskundervisning?

_____

13. Vilka nackdelar anser du att det kan finnas med tidig engelskundervisning?

_____

I detta avsnitt efterfrågas dina synpunkter på språk och språkinlärning

14. Hur anser du att elevernas förstaspråk påverkas av andraspråksinlärning?

Inte alls Negativt Positivt Kan inte ta ställning

15. Hur tror du att elever lättast lär sig nya språk? Du kan välja flera alternativ.

Genom glosor
Genom att sjunga sånger
Genom ramsor
Genom att leka
Genom att läsa
Genom att lyssna
Genom att tala
Annat:_____

16. Hur värderar du flerspråkighet?

Inte alls viktigt Mycket viktigt
1 2 3 4 5

17. Hur värderar du engelskkunskaper?

Inte alls viktigt Mycket viktigt
1 2 3 4 5

18. Vill du vara vänlig och motivera din värdering av engelskkunskaper.
_____

19. Hur ofta tycker du att elever på lågstadiet ska ha engelsklektion?

Aldrig Var 14:e dag En gång per vecka 2-3 gånger i veckan Varje dag

20. Hur lång tycker du att en engelsklektion på lågstadiet ska vara?

Mindre än 30 minuter 30 minuter Mer än 30 minuter

21. Är du uppdaterad kring forskning om engelskundervisning? Ja Nej

I detta avsnitt presenteras ett antal påståenden kring språkinlärning, engelskkunskaper och engelskundervisning. Var vänlig ange hur väl påståendet stämmer överens med dina åsikter

Instämmer inte alls Instämmer helt
1 2 3 4 5

22. Språket är människans viktigaste verktyg för att kommunicera och lära.
23. Andraspråksinlärning saktar ned utvecklingen av förstaspråket.
24. Flerspråkighet skapar en positiv inställning till främmande språk och kulturer.
25. Elever på lågstadiet har sämre metaspråk än elever på mellanstadiet och har därför sämre förutsättningar att lära sig ett nytt språk.
26. Ju yngre en individ är desto lättare tar hen till sig nya språk.

27. Olika tidigt introducerad engelskundervisning minskar likvärdigheten i den svenska skolan.
28. Det krävs goda engelskkunskaper för att bli en aktiv medborgare i samhället.
29. Alla skolor borde introducera engelskundervisning i samma årkurs.
30. Engelskkunskaper gynnas av att andra ämnen än engelskämnet bedrivs på engelska.
31. Engelskämnet borde ha större plats i timplanen för den svenska skolan.
32. Goda engelskkunskaper ökar möjligheten för internationella studier eller arbete.
33. Engelskundervisning borde främst handla om att utveckla den kommunikativa språkförmågan.

Nedan följer några generella frågor kring din skola

I vilken utsträckning anser du att din skolenhet lyckas med följande?

Mycket stor				Mycket liten
1	2	3	4	5

34. Ge eleverna goda ämneskunskaper.
35. Ge extra stimulans till särskilt duktiga elever
36. Ge eleverna kunskaper som förbereder för arbetsmarknaden.
37. Ge eleverna kunskaper som förbereder för fortsatta studier.
38. Väcka elevernas intresse för fortsatt lärande.
39. Utveckla elevernas förmåga att planera och ta ansvar för sitt eget lärande
40. Utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra.
41. Utveckla elevernas självförtroende.
42. Verka för en likvärdig utbildning för alla elever
43. Ta till vara olika elevers bakgrund och erfarenheter

Bilaga 2

Hej!

Jag är lärarstudent på Högskolan i Borås och läser grundskollärarprogrammet för förskoleklass och årskurs 1–3. Under våren skrivs det sista examensarbetet på utbildningen och mitt uppsatsarbete är inom området engelska. Mitt intresse är att undersöka om tiden för introduktionen av engelskundervisning påverkar elevernas engelskkunskaper samt rektorers uppfattningar kring tidig språkundervisning och det beslut som finns på deras skola

Enkäten riktar sig endast till rektorer. Den tar ungefär 10 minuter att fylla i. Enkätsvaren är anonyma och följer Vetenskapsrådets etiska krav vilket innebär att du inte kan identifieras utifrån dina enkätsvar. När examensarbetet är tryckt så publiceras den i universitetens databas Diva.

Jag är mycket tacksam om du kan ta dig tid och besvara enkäten. Om du har frågor så är du välkommen att kontakta mig:

Bilaga 3

Hej!

Mitt namn är Amanda Qvist och jag studerar till lärare på Högskolan i Borås.
Jag skriver just nu mitt examensarbete som handlar om engelskundervisning och hoppas att ni kan besvara en fråga åt mig. I vilken årskurs introduceras engelskundervisningen på schemat i er kommuns skolor? Gäller samma sak på alla skolor?

Tack på förhand!

Bilaga 4

Introducerad engelskundervisning årskurs 1

Kommun	Godkända NP tala	Godkända NP läsa	Godkända NP skriva	Godkända NP	Godkända engelska
Ulricehamn	94,3	92,3	97,2	96,3	91,8
Vårgårda	92,9	95,5	92,9	95,5	90,7
Alingsås	93,3	93	95	95,5	93,9
Bengtsfors	80,8	86	91,1	88,8	79,4
Uddevalla	91,3	89,1	92,2	93,7	88,9
Tanum	100	90,3	93,2	95,1	83,6
Vänersborg	92,5	87,9	92,0	92,5	86
Bollnäs	88,2	87,1	91,8	91,3	88,6
Ekerö	94,9	95,5	97,0	97,6	97,1
Borlänge	85,2	86,9	92,3	91,3	86
Götene	95,7	93,5	94,2	95,7	84
Gnosjö	93,9	89,2	90,8	95,6	87,3
Askersund	93,6	83,2	93,9	94,7	89
Dorotea	100	100	100	100	100
Filipstad	84	84,9	83,9	88,1	79,7
Arvidsjaur	100	87,7	87,7	90,8	87,9
Huddinge	93,7	93,1	95,3	94,9	93
Hallsberg	94,1	94,0	94,7	100	94,2
Halmstad	90,2	92,4	93,6	94,3	89,5
Haparanda	94,3	89,9	90,0	93,4	87,9
Habo	94,4	90,6	96,9	96,8	92,6
Enköping	94,4	90,7	95,8	95,7	92,9
Håbo	86,5	90,7	93,5	91,4	88,1
Kinda	91,7	85,1	91,7	91,7	92,6
Simrishamn	88,6	82,8	94	94,7	83,1
Kalix	93,5	92,3	92,2	94,5	90,1
Mjölby	87,4	86,9	88,3	90,3	85,9
Mora	90,9	91,5	93,2	93,2	87,6
Katrineholm	87,6	85,1	87,7	91,1	80
Mullsjö	89,2	89,1	94,4	94,4	88,5
Gävle	89,9	87,5	92,6	92,3	87,3
Sundbyberg	94,7	92,1	95,1	94,6	90,2
Vellinge	95,4	100	98,3	98,5	96,9
Surahammar	93	93,1	95	100	94,9
Lessebo	92,2	86,8	92,1	93,4	80
Järfälla	92,7	92,7	94,8	94,4	91,6
Österåker	91,5	91,9	95,1	95,9	92,8
Säter	82,5	90,3	94,2	91,3	88,7
Timrå	90,1	83,7	86,2	89,8	86,6
Överkalix	100	76	100	100	100
Avesta	88,6	91,1	93,6	95,1	86,2
Ragunda	100	88	100	100	100
Sala	90,1	84,3	92,3	91,7	91,2
Nacka	96,5	96,6	98,1	98,1	96,3
Karlstad	91,2	91,5	93,0	93,8	89,4
Vaxholm	96,1	96,1	100	96,1	96,1
Storfors	77,1	80	100	100	75
Staffanstorp	95,5	97,4	98,1	100	95

Söderhamn	91,1	89,5	92	93,2	92,8
Norrköping	86,2	85	91,3	90,6	86,1
Övertorneå	70	87	100	84,2	78,3
Pajala	85	77	100	90	81,2
Ljusdal	89,4	83,9	92,8	89,8	83,7
Hudiksvall	91,6	91,8	94,4	94,3	91,6
Piteå	92,2	94,6	95,5	96,2	94,3
Sjöbo	85,9	83,8	86,8	86,7	85,6
Nynäshamn	89,4	87,4	89,1	91,1	90,4
Upplands Väsby	88,6	88,8	92,3	92,2	87,3
Skellefteå	90,1	93,9	91,9	94,5	88,9
Orsa	80	85	100	89,2	83,8
Älvsbyn	93,6	91,6	94,3	94,2	94,6
Västerås	88,2	85,1	88,2	89	86
Mariestad	91,2	89,1	94,3	93,3	86,9
Solna	96,6	91,3	94,4	95	92,3
Örnsköldsvik	90,2	91,9	93	94,7	90,4
Luleå	94,8	94,8	96,5	98	95,8
66 st	**M: 88,2**	**M: 88,4**	**M: 93,8**	**M: 93,9**	**M: 89,2**

Introducerad engelskundervisning årskurs 2

Kommun	Godkända NP tala	Godkända NP läsa	Godkända NP skriva	Godkända NP	Godkända engelska
Lidköping	87,9	88,3	93,4	92	88,9
Degerfors	88,2	83,3	92,1	89,1	84,5
Skövde	93	92,9	96,3	95,6	92,8
Färgelanda	100	84,3	100	100	86,8
Boden	96,1	91,7	96,1	95,6	93,9
Essunga	100	92,3	100	100	100
Flen	85,2	77,3	85,7	85	90
Heby	86,8	90,6	100	94,1	96,5
Arvika	90,5	90,5	94,9	94,5	89,4
Alvesta	90,4	81,3	83,9	89,8	77
Lysekil	86,7	91,9	91,8	93,6	87,3
Nyköping	88,7	87,8	92,4	90,8	86
Emmaboda	88,6	92,3	91,2	100	85,3
Kiruna	82,8	92,9	92,4	92,3	83,8
Kungsör	93,8	90,8	100	100	89,4
Torsås	92,5	86,6	86,6	88,1	84,1
Öckerö	92,2	93	100	93,6	93,8
Salem	94,8	95,4	100	97,4	92,6
Smedjebacken	89	90	100	90	91
Varberg	92,6	93	96,7	95,2	92,5
Stenungsund	94,8	93,6	96,8	96,5	94,1
Ödeshög	100	79,6	100	100	90,6
Sävsjö	81,9	81,0	91,4	87	77,3
Älmhult	90,8	91	88,8	93,9	82,3
Lilla Edet	88,1	92,4	91,8	94,2	87,1
Vetlanda	93,2	91,4	94,4	95,8	91,9
Säffle	87,4	86	91,5	94,5	86,5
Tingsryd	100	89,4	93,5	93,5	92,9

Tidaholm	89,9	81,2	89,9	87,7	87,9
Tibro	88,8	83,6	90,9	93,5	86,5
Markaryd	89,7	91,7	86,6	93,8	83
Uppvidinge	89,2	89,5	91,4	94,6	84,6
Dals-ed	100	100	100	100	100
33 st	**M: 91,3**	**M: 89,0**	**M: 94**	**M: 94**	**M: 88,8**

Introducerad engelskundervisning årskurs 3

Kommun	Godkända NP tala	Godkända NP läsa	Godkända NP skriva	Godkända NP	Godkända engelska
Lerum	91,1	94,9	96,8	97,2	91,5
Tranemo	93,3	91,7	100	100	87,9
Herrljunga	94,3	88,5	94,1	100	90
Gislaved	89,1	91,6	91,2	93,1	84,9
Mark	91,2	92,8	95,6	94,5	90,8
Svenljunga	90,1	89,8	86,7	92,7	86,7
Bromölla	89,8	85,7	94,4	91,3	88,3
Vara	90,9	90,9	90,9	92,7	90,3
Hylte	85	80,4	84,1	84,8	80,5
Skara	88	85,9	90,3	90,6	85,7
Lomma	94,3	97,5	100	100	97,8
Ludvika	92,7	87,6	93,3	93,8	87,9
Osby	92,9	88,9	94,4	100	91,7
Ovanåker	87,8	88,8	94,4	93,3	85,9
Ljusnaberg	84,3	78,9	84,2	81,6	81,6
Laxå	100	100	100	100	84
Orust	90	85,6	90,8	90,7	90,1
Finspång	89,4	86,6	93	92,6	86,3
Åstorp	92,6	95	93,8	96,3	93,5
Perstorp	100	89,2	92,3	100	88,6
Kristianstad	88,1	87,3	90,5	89,9	85,6
Karlskoga	90,8	90,6	91,2	92,4	86,3
Lycksele	85,9	89	93	91,9	86,5
Munkedal	86	77,3	88,2	84,1	81,4
Knivsta	96	91,3	93,7	96,5	94,9
Örkelljunga	92,3	91,3	91,3	94,5	91,5
Kristinehamn	89,9	85,4	94,1	90,8	84,7
27 st	**M: 91**	**M:89**	**M: 92,7**	**M: 93,5**	**M: 84,8**

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se